

DEMOKRACIJA

REPREZENTACIJA I PARTICIPACIJA

PLURALIZAM

DEMOKRATIZACIJA

“Svatko ima pravo sudjelovati u upravljanju svojom zemljom neposredno ili preko slobodno izabраних predstavnika. Svatko ima pravo na jednak pristup javnim službama u svojoj zemlji.

Volja naroda temelj je državne vlasti: ta se volja mora izražavati na povremenim i poštenim izborima, koji se provode uz opće i jednako pravo glasa, tajnim glasovanjem ili nekim drugim jednako slobodnim glasačkim postupkom”

ČLANAK 21. OPĆE DEKLARACIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

PRIČA ZA ILUSTRACIJU

Stvaranje demokracije u Istočnom Timoru

Godine 1999., nakon 450 godina strane vlasti i 25 godina indonezijske okupacije, stanovnici Istočnog Timora glasovali su za nezavisnost na referendumu koji je nadgledao UN. Zahtjev za nezavisnošću u Indoneziji odmah je bio popraćen lokalnim nasiljem. Potpomognute indonezijskim oružanim snagama, proindonezijske policijske skupine ubile su najmanje 1.000 i deportirale stotine tisuća ljudi u indonezijski Zapadni Timor. Vojnici su razorili gradove i sela.

Kao odgovor na krizu UN je 20. rujna 1999. rasporedio vojnike u Istočni Timor, a 26. listopada uveo prijelaznu vlast (*Transitional Administration in East Timor – UNTAET*).

Uz pomoć UN-a, Demokratska Republika Istočni Timor službeno je uspostavljena 20. svibnja 2002. Na prvim slobodnim demokratskim izborima u Istočnom Timoru, 30. kolovoza 2001., izabrana je konstituirajuća skupština od 88 članova. Skupština je izradila ustav temeljem kojega je uspostavljena demokratska republika s parlamentom, premijerom i ceremonijalnim predsjednikom.

Prvi predsjednički izbori održani su 14. travnja 2002. Pobjedu je odnio Xanana Gusmao, bivši vođa gerilaca u borbi za nezavisnost. Gus-

mao je postao legenda u svom narodu, zbog čega se vjeruje da će njegova popularnost doprinijeti stabilizaciji zemlje. UNTAET je u svibnju 2003. zamijenjen UN-ovom Misijom podrške Istočnom Timoru (*UN Mission of Support in East Timor – UNMISSET*). Sa svojih 5.000 vojnika i 1.250 policajaca, UNMISSET pomaže vlastima da pruže sigurnost svojim građanima tijekom prve godine svog postojanja.

Godine 2002., 27. rujna, Istočni Timor je postao 191. članica Ujedinjenih naroda.

Pravda i pomirenje

Prijelaz Istočnog Timora na demokraciju zasjenjen je činjenicom da većina ljudi koji su počinili zločine 1999. nije za njih optužena.

Većina počinitelja živi u Indoneziji, čija Vlada odbija osumnjičene izručiti vlastima Istočnog Timora.

Na inicijativu i preporuku međunarodne zajednice indonezijska vlada je osnovala tribunal za ljudska prava u Jakarti u cilju progona zločina protiv čovječnosti počinjenih 1999. Sud je uspostavljen kako bi procesuirao vladine dužnosnike i članove sigurnosnih snaga.

Mnogi su promatrači kritizirali tribunal zbog toga što nije uspio optužiti glavnog osumnjičenika, generala Wiranta, vrhovnog zapovjednika indonezijskih oružanih snaga iz doba pokolja. Štoviše, dužnosnici kojima je suđeno su ili oslobođeni ili su dobili blage presude.

I Komisija za ljudska prava Ujedinjenih naroda i grupe za ljudska prava poput Amnesty Internationala i Human Rights Watcha tvrdili su da je od samoga početka suđenje imalo puno propusta.

Zagovornici ljudskih prava smatraju da bi za Istočni Timor trebalo uspostaviti međunarodni kazneni sud pod pokroviteljstvom UN-a, na isti način na koji je to učinjeno za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji i Ruandi.

Međutim, vođe Istočnog Timora su podijeljeni oko pitanja sudbine pripadnika policijskih snaga koji su počinili zločine.

Radi promicanja nacionalnog jedinstva i pomirenja, predsjednik Gusmao tražio je amnestiju za one koji su bili optuženi za nasilje. No, premijer Mari Alkatiri tvrdi da pravda mora biti zadovoljena.

Slijede daljnji izazovi

Vlada se, također, mora suočiti s pitanjem povratka tisuća izbjeglica.

Nakon izbora za nezavisnost 1999., više od 250.000 stanovnika Istočnog Timora pobjeglo je u Zapadni Timor; mnogi pod prijetnjom sile. Iako su se proteklih mjeseci mnogi vratili u Istočni Timor, procjenjuje se da oko 30.000 građana Istočnog Timora i dalje živi kao izbjeglice u indonezijskim kampovima.

Prema izjavama UN-a, sve izbjeglice koje ostanu u Zapadnom Timoru do kraja 2002. bit će smatrane građanima Indonezije.

Pred novom nacijom stoje mnogi izazovi, uključujući odnos prema počiniteljima zločina, stotinama tisuća izbjeglica i siromaštvu i štoviše, jačanje novouspostavljenih demokratskih struktura.

IZVOR:

PRILAGOĐENO IZ: BBC WORLD SERVICE,
DOSTUPNO NA <http://www.bbc.co.uk/worldservice/people/features/ihaverightto/indeks.shtml>

PITANJA ZA RASPRAVU

1. Jesu li vam poznate neke druge države koje se bore za demokraciju? S kojim problemima se one suočavaju?
2. Koje ključne elemente treba imati i koje treba jačati u procesu demokratizacije?
3. Kako se demokratski može odgovoriti izazovima s kojima se suočava nova administracija Istočnog Timora?
4. Kako aktivni građani mogu pridonjeti procesu demokratizacije u svojim zemljama? Pokušajte dati konkretne prijedloge.

POTREBNO JE ZNATI

1. DEMOKRACIJA U USPONU?

Pravo na sudjelovanje u samoj je srži ljudskih prava i temelj je načela, vizija i vrijednosti koje odražava Mreža za ljudsku sigurnost. Posebna politička agenda koju slijede zemlje članice – unaprjeđivanje ljudske sigurnosti – oslanja se i na sudjelovanje i na demokraciju.

Demokracija se obično shvaća kao vladavina naroda. No, demokraciju je teško odrediti – ona je oblik vladavine, ali i ideja kojom se naglašava društveno-politička i pravna organizacija države. Može se promatrati i kao ideologija. Pojavljuje se u velikom broju modela, kako u stvarnosti tako i u znanstvenoj teoriji. Općenito govoreći, demokracija je oznaka s nebrojeno mnogo različitih značenja.

Demokracija je čvrsto povezana s načelima ljudskih prava i ona ne može funkcionirati bez osiguranja punog poštivanja i zaštite ljudskog dostojanstva. Postoji jasna veza između nedemokratskih struktura i kršenja ljudskih prava. Demokracija je nedvojbeno sustav koji do danas najbolje osigurava zaštitu ljudskih prava i ljudsku sigurnost.

GLOBALNI DEMOKRATSKI NAPREDAK	GLOBALNA FRAGMENTACIJA
Od 1980. godine 81 zemlja je napravila značajne korake prema demokraciji, uključujući 33 vojna režima koja su zamijenjena civilnim vlastima.	Od 81 nove demokracije svega je 47 potpuno demokratskih. Mnoge druge, čini se, još nisu ušle u proces prijelaza u demokraciju, ili su ponovo skrenule u autoritarnost ili sukob.
U 140 zemalja, od gotovo 200 zemalja svijeta, danas postoje višestranački izbori – više nego ikada prije u povijesti.	Samo su 82 zemlje, u kojima živi 57% svjetskog stanovništva, potpuno demokratske.
125 zemalja (62% svjetske populacije) ima slobodne ili djelomično slobodne medije.	61 zemlja (38% svjetske populacije) još nema slobodne medije.
Broj zemalja koje su ratificirale 6 najvažnijih konvencija o ljudskim pravima dramatično se povećao od 1990. Broj ratifikacija ICESCR-a i ICCPR-a povećao se s 90 na gotovo 150.	106 zemalja i danas ograničava bitne građanske i političke slobode.
38 zemalja nije ratificiralo ili potpisalo ICCPR, a 41 još nije ratificirala ili potpisala ICESCR.	U svijetu je svega 14% parlamentarnih zastupnica, a u 10 zemalja nema ih uopće.
U parlamentima 10 zemalja više od 30% zastupnika čine žene.	

IZVOR:

UNDP, HUMAN DEVELOPMENT REPORT, 2002.

Demokracija ovisi o zainteresiranosti i aktivnom sudjelovanju njezinih korisnika. Informiranost i pristup znanju preduvjeti su značajnijem sudjelovanju u demokratskom sustavu. Samo oni koji razumiju funkcioniranje sustava i poznaju mehanizame i institucije mogu pridonijeti i imati koristi od demokratskog društva. Priopćavanje ove poruke jedna je od najbitnijih funkcija demokratskog obrazovanja kojemu je cilj stvaranje odgovornih građana.

Cilj je ovog modula predstaviti demokraciju i ljudska prava kao proces koji zahtijeva neprestan rad i obvezu, a ne kao nešto što se stječe jednom i zauvijek.

Demokracija i ljudska sigurnost

Agenda ljudske sigurnosti usmjerena je na slobodu od sveprisutnih prijetnji ljudskom životu ili uvjetima življenja, kako političkim, društvenim tako i ekonomskim, a polazi od ideje da je poštivanje ljudskih prava i demokratskih sloboda, kao i osnaživanje za ljudski razvoj, nezamjenjivo u očuvanju i promicanju ljudske sigurnosti. Napredak ljudskih prava, ljudskog razvoja i ljudske sigurnosti – tri koncepta koja se

preklapaju, koja su međusobno povezana i koja čine jezgru vizije jednog novog svjetskog poretka – mogu se uistinu ukorijeniti samo u društvima u kojima su demokratske vrijednosti ne samo propagirane već i primjenjivane.

Samo u demokraciji poštivanje ljudskih prava uključuje slobodu od straha i prijetnji egzistenciji pojedinca. Ljudska sigurnost ističe pravo na sposobnosti i slobode koje pojedinac mora steći kako bi u potpunosti razvio svoj ljudski potencijal. Ljudska sigurnost poziva na slobodu od gladi, rata, ekoloških katastrofa, korumpirane vlasti i ostalih prepreka životu u pravdi, solidarnosti i jednakim mogućnostima za sve.

Općenito govoreći, jedino ravnopravno, slobodno i demokratsko **sudjelovanje** u političkom, društvenom i ekonomskom životu države ili zajednice može promicati ljudsku sigurnost. Samo potpuno jamstvo ljudskih prava, participativna vlast, vladavina prava, održivi razvoj i jednak pristup resursima mogu osigurati da ljudska sigurnost prijeđe iz nove diplomatske paradigme u široko polazište za demokratsko donošenje odluka i međunarodnu suradnju.

2. Definicija i opis problema

Što je demokracija i kako se razvila?

Demokracija je oblik vladavine u kojem državna vlast proizlazi iz naroda. Riječ “demokracija” potječe od antičkih grčkih riječi *demos* – što znači narod i *kratos* – što znači moć. Načela moderne demokracije postupno su se razvijala iz kalvinističkog vjerskog pokreta tijekom 17. stoljeća, posebno u Škotskoj, Engleskoj i Nizozemskoj gdje zajednice počinju podupirati i dijeliti ne samo vjerske nego i političke ideje. Nakon toga pojavljuje se filozofija slobode i jednakosti za sve koja se dalje unaprjeđuje tijekom prosvjetiteljstva, nakon čega postaje priznata kao središnja vrijednost demokracije.

Prva moderna demokratska država bila je uspostavljena u SAD-u, dok je Francuska bila prva europska država utemeljena na demokratskim načelima nakon Francuske revolucije.

Nakon 1945. liberalna zapadna demokracija širi se u Europi i svijetu zamjenjujući autoritarne oblike vlasti. Nakon poraza fašističkih režima činilo se da je nadidena kriza s kojom se demokracija suočila u 20. stoljeću. Dugi

mučan proces dekolonizacije u kojemu su zapadne zemlje priznale pravo na samoodređenje, napokon je uveo demokraciju u većinu bivših kolonija. Diktature u Španjolskoj, Portugalu, Grčkoj, Argentini i Urugvaju prerasle su u demokracije tijekom proteklih nekoliko desetljeća. Padom Berlinskog zida 1989. i propašću staljinističkih sustava u srednjoj i istočnoj Europi činilo se da je demokracija napokon uistinu uspjela. No, još uvijek mnoge zemlje koje teorijski podržavaju demokraciju kao oblik vlasti, u cijelosti ne poštuju demokratska načela ili ne ostvaruju demokraciju u praksi. Taj gotovo paradoksalan razvoj potvrđuje nužnost kritičke rasprave o demokraciji i demokratizaciji.

Ključni elementi moderne demokracije

Teško je odrediti u kojoj mjeri je neko društvo demokratsko. No, postoji nekoliko ključnih elemenata koji čine temelj svakog demokratskog društva. Obrazovanje i učenje na svim razinama imaju ključnu ulogu u boljem razumijevanju tih elemenata.

- **Jednakost** – Načelo jednakosti znači da su sva bića rođena jednaka i da trebaju uživati jednake mogućnosti i jednako sudjelovanje.

“Moje poimanje demokracije je da u njoj i najslabiji treba imati jednaku mogućnost kao i onaj najjači.”

MAHATMA GANDHI

vati u političkom životu zajednice, kao i da imaju pravo na jednaki postupak pred zakonom. To također uključuje društvenu i ekonomsku jednakost muškaraca i žena.

☞ Modul “Ljudska prava žena”

- **Sudjelovanje** – Demokracija je besmislena bez sudjelovanja. Sudjelovanje u zajednici i političkim pitanjima preduvjet je izgradnje demokratskog sustava. Demokracija je oblik sudjelovanja, ali je sudjelovanje širi pojam koji nema samo snažne političke implikacije već i društvene i ekonomske. No, samo sudjelovanje ne može biti jamstvo demokracije.
- **Vladavina većine i prava manjina** – Iako je demokracija po definiciji vladavina naroda, ona je zapravo vladavina većine. Ona također podrazumijeva obvezu većine da vodi računa o pravima i potrebama manjinskih grupa. Mjera u kojoj se ispunjava ta obveza pokazatelj je unaprjeđenja demokratskih vrijednosti u društvu.

☞ Modul “Diskriminacija”

- **Vladavina prava i pravedno suđenje** – Demokracija bi trebala spriječiti pojedinca ili grupu da vlada narodom na arbitraran način. Vladavina prava omogućuje državi da ima nezavisan pravni poredak koji osigurava jednakost pred zakonom, ograničavanjem moći javne vlasti i priskrbli vanjem jednakog pristupa nezavisnom i pravednom pravnom sustavu.

☞ Modul “Pravedno suđenje i vladavina prava”

- **Poštivanje ljudskih prava** – Prihvatanje da su sva “*ljudska bića rođena jednaka i slobodna u dostojanstvu i pravima*” temelj je funkcioniranja demokratske zajednice. Demokratska država ima obvezu osigurati poštivanje, zaštitu i ispunjavanje ljudskih prava kako bi omogućila da njezini građani mogu živjeti *slobodni od straha i neimaštine*. U demokraciji bi se posebna pozornost trebala posvetiti onim pravima koja su ključna za sudjelovanje građana, kao što su pravo na okupljanje, sloboda govora te sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti. Građanska i politička prava sama po sebi ne mogu jamčiti mir i ljudsku sigurnost. Samo ako se u obzir uzmu temeljne ekonomske, društvene i kulturne potrebe, moguće je uspostaviti povoljno okruženje za demokraciju.

- **Politički pluralizam** – Tradicionalni zadatak političkih stranaka je konsolidirati različitost ideja i mišljenja i predstaviti ih u javnoj raspravi. Jedino politički pluralizam može osigurati dovoljno fleksibilne strukture koje se mogu prilagoditi novim potrebama, a da pritom ipak budu čvrsto tlo za demokratsko upravljanje. No, politička se sloboda također može zlorabiti za širenje ideja koje potpiruju mržnju, izazivaju nasilje i na taj način predstavljaju prijetnju demokratskom društvu i poretku. Takve tendencije teško je svladati na demokratski način, a da se ne ograniči slobodu izražavanja i pritom zaštititi interes društva u cjelini. Do određene mjere demokracije moraju štiti i same sebe, npr. od terorizma.
- **Slobodni i poštteni izbori** – Izbori su temeljno i jedinstveno obilježje demokracije. Niti jedan drugi režim ne prepušta odluku o političkom vodstvu onima na koje prvenstveno utječe sustav vlasti – narodu. Pri svakom izboru narod može izraziti svoju želju za promjenom kao i svoje slaganje s trenutačnom politikom te sudjelovati u stalnom procesu evaluacije. No, povijest je pokazala da nije samo po sebi očito tko ima, a tko nema mogućnost sudjelovanja. Žene su, naprimjer, veoma dugo bile isključene iz tog procesa. U Appenzell-

Innerhodenu, dijelu Švicarske, koji je naročito poznat po svojim visokorazvijenim demokratskim strukturama, žene su dobile pravo glasovanja tek početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. Od najveće je važnosti osigurati da pravo na glasovanje bude opće, slobodno, jednako, tajno i izravno.

- **Podjela vlasti** – Podjela vlasti, koju je kao koncept uveo Locke (“Dva traktata o vlasti”, 1690.), a unaprijedio Montesquieu (“O duhu zakona”, 1748.) boreći se protiv apsolutističke države, temeljno je načelo modernih demokracija. U skladu s tim načelom moć države podijeljena je između zakonodavnih, izvršnih i sudbenih tijela koja funkcioniraju nezavisno, ali su odgovorna jedna drugima i narodu. Takav sustav provjere i ravnoteže osigurava primjerene kontrolne mehanizme te sprječava zlorabu državne vlasti.

Teorije demokracije

Zbunjujuća složenost demokratske stvarnosti proizvela je golemi spektar teorija i modela.

Ovdje ćemo spomenuti razliku teorije identiteta i teorije demokratskog nadmetanja

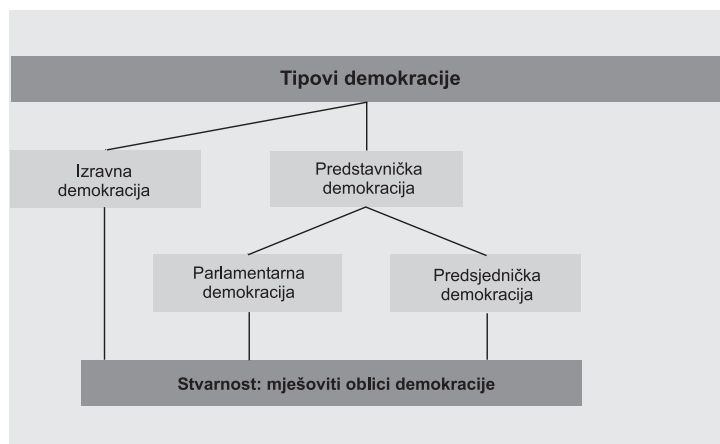
kao jednu od razlika teorija zbog njezine tradicionalne uloge i unatoč tome što je prejednostavna za suvremenu raspravu. Ukratko, gledanje na demokraciju kao na nadmetanje omogućava nadmetanje različitih legitimnih mišljenja (mišljenja koja se obično usuglašavaju po pravilu vladavine većine). Demokracija kao identitet vidi identitet kao nešto što se nalazi između vladara i onih kojima se vlada te osporava postojanje legitimnih razlika, ali teži postupno ozakoniti ono što Rousseau naziva “volonté générale”.

Oblici demokracije

Danas se demokracije uvelike razlikuju po obliku i strukturi. Tradicionalno se, u sklopu liberalne demokracije, razlikuju modeli **izravne i predstavničke demokracije**.

Izravna demokracija je oblik vlasti u kojem pravo na donošenje političkih odluka ostvaruju izravno svi građani prema postupku vladavine većine. Takav je oblik moguć samo u malim zajednicama. Niti jedan suvremeni demokratski sustav nije potpuna izravna demokracija, iako gotovo svi sadržavaju elemente izravne demokracije. Institucije izravne demokracije su narodne skupštine i zakonodavne inicijative, opozivi, referendumi itd.

IZVOR:
D@DALOS

Drugi je temeljni oblik **predstavnička demokracija**. To je oblik vlasti u kojem građani ostvaruju isto pravo, ali ne izravno nego putem zastupnika kojeg su odabrali i koji im je odgovoran. Dva bitna elementa predstavničke demokracije su razdvajanje onih koji vladaju od onih nad kojima se vlada i povremeni izbori kao sredstvo kontrole nad vladajućima od strane onih nad kojima se vlada.

Predstavnička demokracija se povezuje s dva temeljna sustava vlasti: parlamentarnom i predsjedničkom demokracijom.

- *Parlamentarna demokracija*: U tom obliku vlasti parlament ima središnju ulogu. Na čelu izvršnog tijela je premijer ili predstojnik kabineta, a tijelo je ovisno o povjerenju parlamenta. Poglavar države uglavnom ima malu ili nikakvu izvršnu moć, uglavnom samo reprezentativnu funkciju.
- *Predsjednička demokracija*: Izvršno tijelo vodi sam poglavar države koji je izravno izabran od naroda i ne ovisi o povjerenju parlamenta.

Usporedba ovih dvaju modela pokazuje sljedeće razlike:

- U predsjedničkom sustavu održavaju se zasebni izbori za vladu i parlamentarnu skupštinu, dok u parlamentarnim demokracijama isti izbori odlučuju o jednom i drugom (a poglavar države može se birati zasebno).
- U parlamentarnim sustavima parlament odobrava vladu i može je opozvati. Ta je opcija uskraćena parlamentima u predsjedničkim sustavima, osim kad je riječ o javnoj optužbi.
- S druge strane, poglavar države u parlamentarnim sustavima u pravilu može raspustiti parlament pod određenim uvjetima.

- Članstvo u parlamentu uvjet je za članstvo u vladi u mnogim parlamentarnim sustavima, što nije slučaj u većini predsjedničkih sustava.
- Parlament i vlada u pravilu su jače međusobno povezani u parlamentarnim demokracijama, dok u predsjedničkim sustavima postoji jasnija razdioba moći. Izvršna vlast često je pak raspodijeljena između poglavara države s jedne i premijera s druge strane.
- Zakonodavna inicijativa u parlamentarnim demokracijama u velikoj mjeri počiva na inicijativi vlade.
- Stranke, a posebno stranke oporbe, imaju znatno važniju ulogu u predstavničkim demokracijama.

Danas je među brojnim mješovitim modelima uobičajeni oblik parlamentarne demokracije s jačom ulogom poglavara države.

Oblici demokracije u stvarnosti

Najveći broj postojećih demokracija kombinacija je tih idealnih tipova te sadržavaju elemente koji pripadaju svim oblicima.

Primjeri: Klasični primjeri koji ocrtavaju spomenute modele su: parlamentarna demokracija kao model koji čini podlogu sustava u Velikoj Britaniji i većini zapadnoeuropskih država te Sjedinjene Američke Države kao najpoznatiji primjer predsjedničke demokracije. Čak su i u Zapadnoj Europi posebni modeli dosta česti: Švicarska, Francuska (polupredsjednička demokracija), Portugal. Razlike se mogu naći u ostalim demokracijama diljem svijeta, iako one ne moraju nužno slijediti iste tradicije koje proizlaze iz liberalizma.

3. INTERKULTURALNA GLEDIŠTA I KONTROVERZNA PITANJA

Demokracija poprima mnoge oblike, različito se manifestira i drugačije shvaća u različitim kulturama. Dok neke demokracije stavljaju naglasak na podjelu vlasti i vladavinu prava, druge mogu biti pretežito organizirane oko koncepta sudjelovanja. Razlike koje se pojavljuju uglavnom se temelje na razlikama u međudjelovanju ključnih elemenata koji čine demokraciju.

Glavna linija kritike u ovom se kontekstu odnosi na “eurocentrizam” koji je u velikoj mjeri uključen u političku misao te teoriju i praksu demokracije.

Takvo nešto kao što je “savršena demokracija” ne postoji niti na istočnoj niti na zapadnoj hemisferi. Možemo se općenito složiti oko nekoliko konstitutivnih elemenata demokracije, ali se važnost pridana tim elementima i njihovoj realizaciji često razlikuje među kulturama. Zapadnjačko shvaćanje demokracije najčešće je temeljeno na ideji pojedinca koji u demokratskom društvu stječe maksimum slobode i prava na izražavanje u odnosu na druge slobodne pojedince. Preveliki naglasak na građanskim i političkim pravima, koji čini podlogu ovoga modela, predstavlja problem za neke druge zemlje.

Rasprava o “azijskim vrijednostima”

Neki su azijski društveni modeli temeljeni na konceptu sudjelovanja, no oni imaju veoma malo zajedničkog s demokracijom kako je shvaćena na Zapadu. Ti se modeli temelje na privrženosti zajednici i tradicionalnim konceptima oligarhijskog vodstva, a ne na ideji maksimalne slobode pojedinca. Taj model nije nužno nespojiv sa sudjelovanjem i demokracijom. On potječe od utemeljiteljskog konfucijanskog učenja i zahtijeva aktiv-

no sudjelovanje moralne i praktičke vladajuće elite koja djeluje u interesu općeg dobra. Tzv. sraz između “azijskih” i “zapadnih” vrijednosti i zamisli demokracije potječe od pogrešnog shvaćanja demokracije i sudjelovanja. Zato je kritika singapurskog vođe/filozofa Leea Kuana Yewa i ostalih, umjesto da napada samu demokraciju, usmjerena protiv društvenog i kulturnog poretka SAD-a i nekih drugih zapadnih zemalja.

Izazovi demokracije u muslimanskom svijetu

Definiranje odnosa između islama i demokracije predstavlja problem i za muslimane i za nemuslimane. Zapadni promatrači koji su tvrdili da su islam i demokracija nespojivi, temeljili su svoje argumente na islamskom poimanju vrhovne vlasti Boga kao jedinog izvora političkog autoriteta iz čijih božanskih zakona proizlaze sva pravila koja važe za vladanje zajednicom vjernika.

Muslimani su također žestoko podijeljeni u svojim shvaćanjima i pristupima demokraciji. I dok vođe vodeće struje islamskih pokreta, kao i mnogi stručnjaci, smatraju islam i demokraciju spojivima, ekstremisti ili radikalni islamisti propagiraju suprotno. Ovi posljednji odbacuju demokraciju tvrdeći da koncept narodnog suvereniteta negira fundamentalno islamsko vjerovanje u suvereni-

tet Boga. Alah je odredio osnovni zakonodavni okvir i on se ne može mijenjati. Njegove zakone može primjenjivati samo njegov predstavnik. Takav radikalni pristup je u suprotnosti s osnovnim demokratskim vrijednostima, kao što su otvorenost, pluralizam i razdioba moći.

Islamska se vizija demokracije manifestira u *Shuri*, islamskom konceptu konzultacije u rješavanju zajedničkih pitanja. Konzultacija je potrebna kod zajedničkih pitanja koja utječu na život zajednice, a preko nje narod ima punu slobodu izražavanja. No, *Shura* je ograničena Alahovim zakonima, zbog čega taj način islamskog sudjelovanja još jednom predstavlja prepreku demokraciji kako je shvaćena na Zapadu.

 Modul vjerskih sloboda

PITANJA ZA RASPRAVU

- Zašto su neki elementi demokracije bitniji od drugih u različitim kulturama?
- Je li prihvatljivo imati različite pojmove o demokraciji u različitim kulturama?
- Ako su različite interpretacije demokracije neizbježne i prihvatljive, gdje se nalaze granice, tj. koji se temeljni elementi mora-

ju zadržati bez obzira na okolnosti kako bi se pojedina država mogla odrediti kao “demokratska”?

- Koja je uloga medija u oblikovanju pojma demokracije u različitim kulturama?

Još nekoliko pitanja za razmišljanje

- **Odnos između većine i manjine**, a posebno zaštita političke manjine, ključno je pitanje. Demokratsko načelo izbora na temelju glasova većine koja time dobiva pravo na korištenje moći, znači da se time stvara manjina koja je često isključena iz političkog donošenja odluka. Manjina se mora pokoriti odlukama većine. Manjine, stoga, zahtijevaju posebnu zaštitu kako bi im se osiguralo poštivanje njihovih prava i odgovarajuća razina uvažavanja njihove političke volje.
- **Civilno društvo** postalo je jedna od ključnih tema u raspravi o praksi demokracije. Demokraciji su potrebna slobodna i aktivna ljudska bića, a isto tako i odgovoran narod. Bertolt Brecht je jednom prilikom ironično sugerirao da bi vlada, kad je već toliko nezadovoljna narodom, trebala raspustiti narod i izabrati novi. Jedino se slobodni i aktivni građani mogu suprotstaviti svojoj vladi i držati je odgovornom za ispunjavanje predizbornih obećanja.

- **Slobodni i nezavisni mediji** su važan potporanj svakoj demokraciji. Kontrola nad sredstvima informiranja je u današnje doba gotovo istoznačna kontroli nad donošenjem odluka u demokraciji. Mediji imaju odlučujuću ulogu u svakodnevnom demokratskom životu, bez obzira je li riječ o novinama, televiziji, radiju, zabavljачkoj industriji ili Internetu.

Pojedinci, društva i države moraju biti sposobni komunicirati jedni s drugima. Da bi se biračkome tijelu olakšalo donošenje odluka, ono mora biti obaviješteno o ciljevima i nakanama onih koji žele biti izabrani. Sloboda izražavanja je, stoga, još jedno temeljno i vrlo osjetljivo ljudsko pravo za ostvarenje djelatne demokracije.

 Modul “Sloboda izražavanja” i modul “Sloboda medija”

- **Demokracija i ljudska prava** su nerazdvojni – odnos varira od međudjelovanja do identiteta. U tom smislu, sva su ljudska prava od odlučujuće važnosti za demokraciju i u demokraciji. Pravni sustavi nekih zemalja razlikuju građanska prava i ljudska prava, što znači da su neka prava, posebno neka politička prava, zajamčena samo građanima, dok se druga jamče svim ljudskim bićima.

Ljudska prava mogu se jamčiti samo u demokraciji i kroz demokraciju koja je djelat-

na. Formalna demokracija sama po sebi ne može jamčiti ljudska prava i ljudsku sigurnost. Ostvarivanje ljudskih prava je stoga pokazatelj vitalnosti demokracije.

4. PRIMJENA I PRAĆENJE

Ne postoje i nikada nisu postojale savršene demokracije. Suvremene demokracije u određenoj mjeri integriraju sve temeljne elemente demokracije u javni život kao mjerilo jednakosti, nediskriminacije i društvene pravde. Demokracija je neprestani proces interakcije, usavršavanja i usklađivanja osnovnih potreba društva s društvenim strukturama koje postoje da bi zadovoljavale te potrebe.

Na regionalnoj razini postoje razni mehanizmi očuvanja načela demokracije. Dobar primjer za to je Europska konvencija o ljudskim pravima, koja pruža mogućnost da se tuži državu članicu za kršenja Konvencije. Budući da je demokracija jedini oblik upravljanja koji se spominje u Konvenciji, ona je ujedno i jedini oblik koji je kompatibilan s njom. Godine 1967. Danska, Norveška i Švedska odlučile su podići tužbu protiv Grčke nakon što je okrutni vojni režim ondje preuzeo kontrolu. Grčka se vlast, potom, od-

lučila ograditi od Konvencije, no unatoč tome suđenje je nastavljeno, a završilo je suspenzijom Grčke iz Vijeća Europe. Ponovnim uspostavljanjem demokratske vlasti 1974., u Grčkoj je Konvencija ponovo stupila na snagu, a morala se isplatiti i kompenzacija žrtvama vojnoga režima.

Nisu svi mehanizmi tako uspješni kao što je onaj koji je uspostavilo Vijeće Europe, no postoje i razne druge organizacije koje se bore za zaštitu demokracije. Godine 1990., OEES je u Varšavi uspostavio Ured za demokratske institucije i ljudska prava (*Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR*) sa zadatkom da između ostalog, pomaže državama članicama u izgradnji, jačanju i zaštiti demokratskih institucija. Organizacija je zadužena za nadgledanje nacionalnih izbora čime osigurava vjernost demokratskim načelima.

Na međunarodnoj razini važnu ulogu ima Interparlamentarna unija (IPU). IPU je sastavljena od parlamenata suverenih nacionalnih država i cilj joj je njegovanje dijaloga i suradnje među narodima radi jačanja demokracije u svijetu. Osnovana je još 1889. i do današnjeg dana postoji kao organizacija koja pomaže u umrežavanju nacionalnih parlamenata i promicanju demokracije.

Program za razvoj Ujedinjenih naroda je u “Izveštaju o ljudskom napretku” iz 2002. predstavio izvjestan broj objektivnih pokazatelja za mjerenje napretka demokracije. Ovi uključuju:

- datum posljednjih izbora
- broj birača na izborima
- godinu kada su žene stekle pravo glasanja
- broj mjesta u parlamentu koji zauzimaju žene
- članstvo u sindikatu
- nevladine organizacije
- ratifikaciju Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima
- ratifikaciju Konvencije o slobodi udruživanja i kolektivnog pregovaranja Međunarodne organizacije rada.

Osim toga, izvjestan broj subjektivnih pokazatelja, a među njima su građanske slobode i politička prava, sloboda i odgovornost tiska, politička stabilnost i izostanak nasilja, vladavina zakona i indeks percipiranja korupcije, predstavljaju korisna sredstva za procjenu demokratskog upravljanja. Svi ti pokazatelji ukazuju do kojeg stupnja se isprepliću i kroz vrijeme razvijaju temeljni elementi koji čine

demokraciju. Oni osiguravaju temelj za uspoređivanje demokracija i drugih režima te za procjenjivanje napretka prema demokraciji, a isto tako i kvalitativno i kvantitativno mjerenje dostignutog napretka ili prijetnji s kojima se neka zemlja susreće.

U svim pravim demokracijama, nacionalno ili lokalno javno glasovanje najjači je mehanizam nadzora uz slobodne i nezavisne medije i razvijeno civilno društvo. Takvo javno glasovanje, koje nezavisno kontrolira razinu implementacije obveza preuzetih od strane demokratski izabраних zastupnika, može rezultirati promjenom vladinog programa ili struktura koje imaju vlast.

Ne postoji univerzalna suglasnost o standardima što ih demokracija mora ispuniti. No, standardi na temelju kojih se može doći do šireg konsenzusa, standardi su ljudskih prava. Osiguravanje ljudskih prava je stoga ključni dio osiguravanja demokracije. Iz tog razloga su osiguravatelji ljudskih prava uistinu osiguravatelji demokracije.

Ostvarivanje demokracije diljem svijeta ovisi o svakom pojedincu, državi i međunarodnim institucijama koji su potrebni da bi u nju udahnuili život i pomogli joj pretrpjeti sva autoritarna kretanja. Korištenje prava pojedinca da glasuje, izražava mišljenje i sudjeluje

je u političkom životu i donošenju odluka, od ključne je važnosti. Sudjelovanje u aktivnom civilnom društvu u potpunosti pogoduje demokraciji. Obrazovanje igra ključnu ulogu u tom procesu s obzirom da stvara znanje koje u stvarnosti omogućuje sudjelovanje na prvom mjestu. Upravo će na te elemente civilnog sektora izgradnje demokracije biti usmjerena pozornost i oni će se i dalje razvijati kako bi omogućili demokraciji procvat koji će dati rezultate za sve jednako i ravnopravno.

DOBRO JE ZNATI

1. DOBRA PRAKSA

Na putu prema demokraciji

U veljači 1990., u svom povijesnom govoru, Fredrik Willem de Kerk je govorio u korist kraja apartheida režima i u korist demokratske **Južne Afrike**. Njegova je politika bila potvrđena na referendumu na kojem je 70% bijele populacije podržalo njegove reforme. Prvi su demokratski izbori u Južnoj Africi održani u travnju 1994., a u svibnju 1994. Nelson Mandela je postao prvi crni predsjednik Južne Afrike. Time je otvoreno novo poglavlje u razvoju zemlje.

Srednja i istočna Europa, srednja Azija: Od 1989., zemlje bivšeg komunističkog bloka prošle su val demokratizacije. Nove slobodne i demokratske stranke stvorene su u Poljskoj, Bugarskoj, Češkoj Republici, Istočnoj Njemačkoj, Mađarskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj i u izvjesnom broju bivših sovjetskih republika te je mirna demokratska tranzicija počela mijenjati njihove nacionalne političke pejzaže. Od tada se u njima održavaju demokratski parlamentarni i predsjednički

izbori u pravilnim razmacima na temelju višestranačkih sustava.

Čile: Za razliku od drugih južnoameričkih zemalja, Čile ima 150 godina dugu povijest kao ustavna republika s demokratski izabranim vladama. Ponovno uspostavljanje demokracije u Čileu 1990., nakon 17 godina vojne vladavine pod generalom Augustom Pinochetom, dalo je novi poticaj demokratskom dijalogu i regionalnoj te međunarodnoj suradnji. Danas je Republika Čile demokracija koja se učvršćuje te aktivno promiče ljudska prava i ljudsku sigurnost u čitavoj regiji.

Diktatura Ferdinanda Marcosa na **Filipinima** trajala je od 1965. do 1986. godine. Godine 1986., kada je predsjednikom postao Corazon Aquino, koji je obnovio osnovne građanske slobode (slobodu govora, slobodu okupljanja i slobodu tiska) – Filipini su krenuli putem prema uspostavljanju prave demokracije.

2. TRENDOWI

Političko sudjelovanje žena

Ni danas sudjelovanje žena u političkom životu nije srazmjerno sudjelovanju muškaraca iako žene čine više od polovice svjetske populacije. Taj očiti nesrazmjer ukazuje na niz nedostataka nacionalnih institucija koje se inače smatraju demokratskima.

Uvođenje kvota radi ohrabriranja i podržavanja sudjelovanja žena u političkom životu bilo je upotrebljavano kao sredstvo da se unaprijedi situaciju koja je okarakterizirana kao neproporcionalna zastupljenost i nejednak status muškaraca i žena u nacionalnim parlamentima. Do sada je u svijetu u samo 10 zemalja dosegnuta zastupljenost žena u parlamentu veća od 30%, uglavnom uvođenjem kvota (utvrđeni postoci koji su uvedeni u zakon i koji osiguravaju prisutnost žena u parlamentima). Ako se napredak nastavi sadašnjim tempom trebat će više od 50 godina da se postigne potpuno proporcionalna i pravedna zastupljenost žena.

Pitanje za raspravu: Možete li se dosjetiti ijednog drugog poticaja ili oruđa kojim je premošten jaz u zastupljenosti između muškaraca i žena u političkom životu?

Žene u parlamentu: 1945. – 1995.

U 50 godina, od 1945. do 1995:

- broj suverenih država koje imaju parlamente povećao se **sedam puta**;
- postotak parlamentarnih zastupnica se u svijetu povećao **četiri puta**;
- rekordna prosječna razina postignuta je **1988.** kada je od svih zastupnika bilo **14,8%** žena.

 Modul “Ljudska prava žena”

Online demokracija

Kada se sredinom devedesetih godina 20. stoljeća počela širiti upotreba Interneta neki su gajili snove o boljem svijetu – svijetu u kojem bi svatko sudjelovao u procesu donošenja političkih odluka zahvaljujući online komunikaciji, svijetu koji bi bio bliži nego ikada ranije grčkom idealu demokracije. Ti se snovi još nisu ostvarili. Uistinu, veoma je upitno hoće li se ikada ostvariti.

Godina	1945.	1955.	1965.	1975.	1985.	1995.
Broj parlamenata	26	61	94	115	136	176
% zastupnica	3,0	7,5	8,1	10,9	12,0	11,6
% senatorica	2,2	7,7	9,3	10,5	12,7	9,4

IZVOR:

Interparlamentarna unija, www.ipu.org, 2003.

	Jedini dom ili Donji dom	Gornji dom ili Senat	Oba doma zajedno
Nordijske zemlje	39,7%	-	39,7%
Europa - zemlje članice OEES-a, uključujući nordijske zemlje	17,7%	15,4%	17,3%
Amerike	18,2%	18,2%	18,2%
Europa - zemlje članice OEES-a, isključujući nordijske zemlje	15,6%	15,4%	17,3%
Azija	15,4%	13,0%	15,2%
Podsaharska Afrika	15,1%	17,3%	15,3%
Pacifik	10,9%	20,5%	12,2%
Arapske zemlje	6,0%	7,5%	6,2%

IZVOR:

www.ipu.org, stanje 29. ožujka 2002.

Dostupnost internetskog pristupa nije zamjena za demokratske strukture i sama po sebi ne stvara političku svijest, ali unatoč tome ima svoje prednosti. Informaciju se može tražiti i dobiti diljem svijeta u stvarnom vremenu i što je mnogo važnije, može se razmjenjivati i koristiti za stvaranje neformalnih organizacijskih struktura. To se često događa tijekom posljednjih godina.

Aktivnosti nevladinih udruga širom svijeta dramatično su se povećale zahvaljujući *online* komunikaciji te su uspostavljene veze među pokretima sa svih strana svijeta. Kampanje mogu stići do većeg broja ljudi brže nego ikada ranije i mobilizirati nove oblike prekogranične suradnje orijentirane na određena pitanja. Totalitarni režimi ili uopće nemaju, ili imaju vrlo ograničena sredstva kojima bi mogli zabraniti *online* izmjenu “revolucionarnih” ideja. Pojedinci mogu lakše izražavati svoje mišljenje i učiniti ga široko dostupnim nalazeći tako podršku istomišljenika.

U tome su nove mogućnosti za demokraciju, ali i novi rizici. Manjak političke svijesti i demokratskih struktura u *offline* svijetu se također odražava i *online*.

Danas se otprilike 400 milijuna ljudi širom svijeta zna koristiti Internetom, dok se 5,8

milijardi nalazi izvan toga. Tzv. digitalna podjela između razvijenih i nerazvijenih zemalja (kao i između urbanih i ruralnih područja unutar razvijenih zemalja) ima ozbiljan utjecaj na svaki demokratski model. Ako je veći dio populacije kompjutorski nepismen, ne može lako sudjelovati u *online* aktivnostima.

Demokratski izazovi ne odnose se samo na osiguranje pristupa, nego i na sadržaje. Naprimjer, izuzetno rasistički američki Ku-Klux-Klan tvrdi da se zahvaljujući *onlineu* broj njegovih članova bitno povećao kao i njihov stupanj organiziranosti. U Francuskoj je Internet portal “Yahoo!” tužen zbog ponude neonacističkih memorabilia na svojim aukcijskim stranicama. No, ponude postoje i u SAD-u, gdje takvo ponašanje nije nezakonito. U međuvremenu je “Yahoo!” izjavio da će dobrovoljno nadgledati i sprječavati takve radnje.

Demokracija je složen proces. Da bi ispravno funkcionirala, treba našu potpunu predanost. Internet može biti medij koji olakšava komunikaciju, ali nikada neće biti zamjena za nedostatak predanosti u *offline* svijetu.

 Modul “Sloboda izražavanja i sloboda medija”

Globalizacija i demokracija

Tradicionalno se linija razgraničenja političkog sudjelovanja određuje kao nacionalna granica, a odluke koje utječu na živote ljudi donose se uz uvažavanje teritorija.

U doba globalizacije mnoge se odluke i njihovi ishodi protežu izvan nacionalnih granica. Nadalje, novi snažni globalni akteri poput multinacionalnih kompanija i međunarodnih organizacija odgovorni su za dalekosežne društveno-ekonomske promjene u svijetu. Globalizacija također može olakšati širenje demokracije čineći dostupnijima nove tehnologije i informacije.

Odgovor na propust demokracije u ovom globalizirajućem svijetu, u kojemu je donošenje odluka često u rukama ekonomskih sila ili moćnih institucija, jedan je od najširih međunarodnih društvenih pokreta koji su nastali u posljednje vrijeme – antiglobalistički pokret. Pristalice antiglobalizma dižu glas radi niza različitih razloga uključujući zaštitu okoliša, otpisivanje dugova, prava životinja, zaštitu djece, antikapitalizam, mir i ljudska prava. Ono što im je zajedničko je da globaliziranom svijetu nedostaje demokratski prostor za javnu raspravu.

Ključna metoda provođenja kampanje antiglobalizma su masovne demonstracije. Prvi put je pokret privukao pozornost međunarodnih medija 1999. kada je 100.000 demonstranata marširalo prilikom otvorenja Trećeg ministarskog sastanka Svjetske trgovinske organizacije (WTO-a) u Seattleu. Nakon toga su se pojavili i drugi protesti na sastanku Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda (IMF) u Washingtonu i Pragu, pa na Svjetskom ekonomskom forumu u Davosu (Švicarska), samitu Europske unije u Gothenburgu (Švedska) te samitu G8 u Genovi (Italija).

Za razliku od većine demonstranata koji nisu nasilni, postoji tabor radikalnih demonstranata koji aktivno raspiruju nasilje bacajući pirotehnička sredstva ili uništavajući imovinu. Oni odvrćaju pozornost s glavnog programa pokreta, jer privlače previše pozornosti medija na sebe, što mnogi smatraju nesretnom okolnošću. Stoga su se aktivisti okupili u Porto Alegreu u Brazilu na Svjetskom socijalnom forumu u veljači 2002., i još jednom u Bombaju u Indiji 2004., kao alternativa eksplozivnim masovnim demonstracijama. Oko 60.000 sudionika skupa raspravljalo je o alternativama globalnom kapitalizmu, oporbi militarizmu te podršci miru i društvenoj pravdi.

Koristeći svoje pravo na okupljanje, civilno je društvo potaknulo javnu raspravu o globalnom demokratskom upravljanju, demokratizaciji međunarodnih ekonomskih odnosa i sudjelovanju civilnog društva u međunarodnim institucijama. Pokret upozorava na stalnu opasnost od ekonomskog liberalizma koji bi mogao potkopati svoje vlastite temelje u građanskim i političkim slobodama zanemarivanjem važnosti ekonomskih i socijalnih prava.

Iako su, kako izgleda, promjene scene na kojoj se donose međunarodne odluke i prakticiraju novi načini sudjelovanja, nedostižni snovi, (novi) globalni akteri sve više moraju odgovarati o tome što rade poradi povećanog interesa javnosti i primorani su razmišljati o novim načinima demokratskog predstavljanja, transparentnosti i odgovornosti.

Moduli “Sloboda od siromaštva” i “Rad”

Demokratski nedostaci u međunarodnim organizacijama, multinacionalnim korporacijama i nevladinim organizacijama

Uloga se države mijenja i na regionalnoj i na globalnoj razini. Na scenu su stupile međunarodne organizacije, multinacionalne korporacije i nevladine organizacije kao važni protagonisti svjetske politike. Njihove odluke i pravila utječu na politike država i živote milijuna ljudi. Stoga je jedno od glavnih pitanja na koje je potrebno odgovoriti: Koliko su demokratski, odnosno nedemokratski ti nedržavni protagonisti? Pronalaženje odgovora na to pitanje traži istraživanje praksi i politika te procesa odlučivanja svake međunarodne organizacije, multinacionalne kompanije i nevladine udruge, kao i ostvarenosti načela demokracije – odgovornosti, zakonitosti, sudjelovanja, zastupanja i transparentnosti. Na široko se razmatraju prijedlozi demokratizacije nedržavnih protagonista. Primjeri uključuju reformu Vijeća sigurnosti; stvaranje Globalne skupštine naroda i demokratskijeg i efekasnijeg sustava donošenja odluka u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO), Međunarodnom monetarnom fondu (IMF) i Svjetskoj banci (WB) te uvođenje kodeksa ponašanja i etičkih kodeksa za nevladine udruge i multinacionalne kompanije.

ODABRANE AKTIVNOSTI

I. AKTIVNOST: VOĐENJE KAMPANJE

I. DIO: UVOD

Ova se aktivnost temelji na raspravi kojom se propituju prava i odgovornosti povezane s demokracijom i demokratskom raspravom.

Vrsta aktivnosti: rasprava

II. DIO: OPĆE INFORMACIJE O RASPRAVI

Ciljevi i zadaci:

- vježbati i razvijati vještine koje su potrebne za slušanje, raspravu i uvjeravanje
- potaknuti suradnju i timski rad

Ciljna grupa: odrasli i mladi

Veličina/organizacija grupe: bilo koja

Trajanje: 60 minuta

Materijali:

papir i olovke u boji za pripremu znakova, ljepljiva vrpca, papir i olovke za bilješke

Priprema:

- Izradite dva znaka, “Slažem se” i “Ne slažem se” i zalijepite ih ili na dva suprotna kraja dugoga zida ili na pod.
- Postavite dvije stolice u sredinu prostora, ostavljajući prostor oko njih da bi se ljudi mogli kretati uokolo.

Potrebne vještine:

komuniciranje, suradnja, izražavanje različitih pogleda o nekom pitanju, poštivanje tuđih mišljenja

III. DIO: POSEBNE INFORMACIJE O RASPRAVI

- Pokažite oba znaka na krajevima zidova/podu i objasnite da ćete pročitati tvrdnju s kojom se sudionici mogu slagati u većoj ili manjoj mjeri.
- Odaberite jednu tvrdnju s donje liste i pročitajte je grupi.
- Recite sudionicima da se postave uza zid između dva znaka prema stupnju slaganja s tvrdnjom.
- Kada se sudionici postave u dva reda, pozovite dvoje s krajeva da zauzmu mjesta na stolicama. Ostali se trebaju okupiti tako da stanu iza osobe s čijim se stavom slažu u većoj mjeri; ili ostati u sredini ako su neodlučni.

- Dajte sudionicima minutu vremena da iznesu svoje razloge za slaganje ili neslaganje s tvrdnjom. Nitko ih ne bi smio prekidati ili im pomagati. Svi trebaju biti tihi.
- Nakon njihovih objašnjenja zatražite od ostalih da se postave iza jednog ili drugog govornika (nema suzdržanih), tako da se na kraju dobije jedna grupa koja je “za” i druga koja je “protiv” tvrdnje. Dajte grupama deset minuta da pripreme argumente kojima će poduprijeti svoje stajalište i da izaberu druge govornike koji će iznijeti te argumente.
- Dajte govornicima po tri minute da iznesu svoje argumente. Nakon toga pristalice jedne ili druge grupe mogu promijeniti grupu ako im se argumenti suprotne strane čine uvjerljivijima.

Povratna informacija:

Okupite grupu ponovo radi povratne informacije. Sada prijedite na razmatranje procesa i svrhe rasprave te na razloge zbog kojih se na pluralističko društvo može gledati kao na najveću vrijednost. Ne vraćajte se na raspravu o temi.

- Je li tko promijenio mišljenje tijekom rasprave? Ako jest, koji su ga argumenti uvjerili?

- Drže li sudionici da je neki drugi čimbenik, osim spomenutih, imao utjecaja na njih? Primjeri mogu biti pritisak grupe, emocionalni govor ili osjećaj rivalstva.
- Za one koji nisu promijenili svoj stav, je li postojao neki razlog u pozadini i u vježbi? Mogu li se dosjetiti nekog dokaza koji bi ih mogao natjerati na promjenu svojih stavova?
- Zašto ljudi imaju različita mišljenja? Je li to prihvatljivo, ili bi nešto trebalo poduzeti oko toga u demokraciji?
- Trebaju li se sva mišljenja tolerirati u demokraciji?

Metodički savjeti:

Prvi dio aktivnosti, kada sudionici zauzimaju mjesta, ne bi trebao trajati dulje od nekoliko minuta. To će biti priprema za ciljeve aktivnosti, a radi uspostavljanja “početnih pozicija” i osvještavanja sudionika. Svrha te aktivnosti je vježbanje vještina komuniciranja i uvjeravanja kao i razmatranja pitanja. Sudionike bi trebalo poticati da ne razmišljaju samo o sadržaju i predstavljanju vlastitih stavova, nego i o tipu i obliku argumenata koji su najuvjerljiviji.

Napomena: Bit će potrebno oko 30 minuta da bi se raspravila jedna tvrdnja prolazeći kroz sve krugove rasprave. Treba biti fleksibilan u određivanju redoslijeda događaja,

ovisno o grupi. Općenito, nemir u grupi ima prednost pred samom raspravom.

Upute za varijaciju:

Možete postaviti pitanje bi li “pluralizam” ili slobodu izražavanja trebalo ograničiti u demokratskom društvu. Bi li, naprimjer, rasiističke ili nacionalističke demonstracije trebalo zabraniti? Gdje u demokraciji treba povući crtu između prihvatljivog i neprihvatljivog? U tom kontekstu, može se raspravljati o ideji tolerancije i načinu na koji ljudi razumijevaju taj pojam.

IV. DIO: NASTAVAK

Izaberite iz novina i časopisa slike koje ilustriraju kontroverzna pitanja iz najnovije rasprave. Pokušajte obraditi teme diskriminacije pojedinih grupa (djece, žena, stranaca, vjerskih grupa, osoba s posebnim potrebama, itd.), zagađenja, nezaposlenosti, siromaštva, državne represije i kršenja ljudskih prava općenito. Izrežite slike i pokažite ih sudionicima. Neka svatko od njih izabere jednu sliku koju može i jednu koju ne može tolerirati. Sudionici trebaju iznijeti razloge odabira određene slike, ali bez pokretanja rasprave. Upozorite ostale da moraju poštovati mišljenje svakog sudionika.

IZVOR:

DODATAK JE PRILAGOĐEN IZ: SUSANNE ULRICH. 2000. ACHTUNG (+) TOLERANZ – WEGE DEMOKRATISCHER KONFLIKTLÖSUNG. VERLAG BERTELSMANN STIFTUNG

Srodna prava/daljnja područja istraživanja:

Sloboda izražavanja i bilo koje drugo ljudsko pravo.

IZVOR:

AKTIVNOST POSVEĆENA RASPRAVI PRILAGOĐENA JE IZ: COMPASS – A MANUAL ON HUMAN RIGHTS EDUCATION WITH YOUNG PEOPLE. 2002. COUNCIL OF EUROPE PUBLISHING: STRASBOURG

Tvrdnje koje se mogu koristiti u raspravi:

- Imamo moralnu obvezu koristiti naš glas na izborima.
- Trebamo poštivati sve zakone, čak i one koji su nepravdni.
- U demokraciji jedino političari imaju moć.
- Ljudi dobivaju vođe kakve zaslužuju.
- “U demokraciji svatko ima pravo biti zastupan, čak i budale.” (Chris Patten)
- 51% nacije može uspostaviti totalitarni režim, potisnuti manjinu i svejedno ostati demokratskom.
- “Posao je građanina da drži svoja usta otvorenima” (Günter Grass, pisac)

- “Najbolji argument protiv demokracije jest pet minuta razgovora s prosječnim glasačem” (Winston Churchill)

Napomena: Možete pronaći druge tvrdnje vezane uz bilo koje drugo ljudsko pravo. Tvrdnje bi trebale biti iskazane na takav način da potiču različita mišljenja.

II. AKTIVNOST: MINARET U NAŠOJ ZAJEDNICI

I. DIO: UVOD

Ova aktivnost oponaša otvorenu sjednicu vijeća u vašoj zajednici ili zamišljenom malom selu. To je scena u kojoj se različiti interesi i briga za različite društvene i političke pokrete sudaraju oko tzv. “vruće teme”. Novinari prate i vode bilješke o sastanku.

Tip aktivnosti: simulacijska igra

II. DIO: OSNOVNE INFORMACIJE

Ciljevi i zadaci:

- upoznati procese koji se odvijaju kada ljudi/zajednica nastoje razumjeti ono što se događa;

- prepoznati i shvatiti političke kontekste i mehanizme;
- elaborirati i iznijeti različita gledišta;
- prepoznati granice demokratskog i dostojanstvenog ponašanja;
- razviti simpatiju za sve strane koje sudjeluju u sukobu.

Ciljne grupe: mladi i odrasli

Veličina/organizacija grupe: 15-30

Trajanje: 2-3 sata

Priprema:

listići papira za imena, ploča s blokovima

Potrebne vještine:

komunikacija, suradnja, izražavanje različitih gledišta o nekom pitanju, poštivanje tuđih mišljenja

III. DIO: POSEBNE INFORMACIJE

Uvod u temu:

Predstavite aktivnost objašnjavajući zamišljenu situaciju u kojoj će grupa sudjelovati.

Namjera da se podigne minaret izaziva nemir u vašoj zajednici. U kratkom roku saziva se otvoreno vijeće zajednice da bi se odlučilo o zahtjevu islamske zajednice da sagradi minaret koji bi nadvisivao zvonik crkve.

Ispišite na ploči popis različitih uloga koje će imati sudionici. Sljedeće osobe mogu sudjelovati u otvorenom vijeću:

- gradonačelnik zajednice kao voditelj sjednice;
- članovi gradskoga vijeća (3-5 osoba) koji predstavljaju različite stranke;
- članovi radne grupe “Za jedan svijet – protiv ksenofobije” (3-6 osoba);
- članovi odbora građanske akcije “Dobrodošli u našu lijepu zajednicu” (3-5 osoba);
- članovi islamske zajednice (3-5 osoba);
- tisak: novinari dviju lokalnih novina suprotnih političkih pristupa (1-2 osobe za svaku novinu);
- građani (ako ima dovoljno sudionika).

Imajte na umu da će simulacija biti učinkovitija ako što bolje opišete različite uloge. Ako želite, možete zapisati karakteristike pojedinih uloga na ploči. Pokušajte podijeliti uloge tako da sadrže suprotstavljena obilježja kako biste potaknuli bolju raspravu.

Tada odredite vremenski okvir: prije početka simulacije sudionici određuju svoje osobnosti i pišu ih kao ključne riječi (oko 15 minuta). Svi se sudionici moraju držati dobivenih uloga i zagovarati odgovarajuće stavove.

Simulacija:

Elementi koji su potrebni kako bi se odredilo trajanje.

1. faza: Priprema (20 minuta)

Zamolite sudionike da se razvrstaju u grupu koju su odabrali. Ako je moguće, oni bi trebali izići iz učionice i imati dovoljno prostora za sebe. Likovi će se moći međusobno upoznati te odabrati i pripremiti svoju strategiju za otvoreno vijeće. Tisak počinje uređivati novine i voditi prve intervju. Tijekom ove faze vi pripremate prostoriju za vijeće: grupe trebaju biti smještene uz četiri stola. Oznake s imenima stavljaju se na svaki stol. Gradonačelnik sjedi na povišenom položaju na kojem se nalazi zvono i sat. Pravila postupka tijekom sastanka treba zasebno objasniti osobi koja ima ulogu gradonačelnika.

2. faza: Sastanak otvorenog vijeća (45 minuta)

Gradonačelnik je voditelj i predsjedatelj sjednice. On otvara sastanak kraćim govorom u kojemu predstavlja temu i izražava dobrodošlicu sudionicima. Njegov glavni za-

datak je vođenje sastanka. Od sudionika se redom traži da iznesu svoje stavove i ciljeve. Smjernice za izlaganje pripremljene su skice uloga. Nakon toga, gradonačelnik poziva na glasovanje kojim bi trebalo odlučiti hoće li islamskoj zajednici biti dopuštena gradnja minareta u punoj veličini.

3. faza: Povratna informacija (45 minuta)

Postavite sudionike ponovo u krug za raspravu radi dobijanja povratne informacije, pozdravljajući svakoga pravim imenom. To je posebno važno jer omogućuje sudionicima da izađu iz uloga koje su igrali i da se počnu ponašati sukladno samima sebi.

Na osobnoj razini, pitajte sudionike:

- Odražava li rezultat simulacije zadatak vaše uloge?
- Koliko ste vi (u vašoj ulozi) utjecali na rezultat?
- Je li interakcija s ostalima dovela do promjena u vašoj strategiji?

Nastojte izbjeći nastavak simulacije i držati se razmatranja.

Kako biste analizirali simulaciju u odnosu na stvarno vijećanje, pitajte:

- Jeste li se lako ili teško identificirali s vašom ulogom?
- Koliko je simulacija bila slična stvarnoj situaciji?

Metodički savjeti:

Ako je moguće, ovu bi aktivnost trebalo provoditi s još jednim trenerom kako biste mogli istovremeno odgovoriti na pitanja i koordinirati svaki korak tijekom aktivnosti. Kada dodjeljujete uloge imajte na umu da je uloga gradonačelnika veoma zahtjevna s obzirom da ona određuje tijek simulacije. Stoga biste trebali zajedno sa sudionikom koji glumi gradonačelnika proći sve korake prije simulacije. No, znajte da vi vodite aktivnost i da ćete možda trebati intervenirati tijekom simulacije ako sudionici počnu vrijeđati jedni druge. Prekinite simulaciju ako je ne možete kontrolirati (izmislite nove činjenice, promijenite temu). Ako vijeće ne postigne dogovor istaknite da do toga može doći i u stvarnom životu te da to ne znači da aktivnost nije uspjela.

Upute za izmjenju:

Ovisno o kontekstu vaše zajednice temu o minaretu možete i morate promijeniti u temu "Crkva u našoj zajednici" ili "Budistički hram u našoj zajednici".

IV. DIO: NASTAVAK

Ako je moguće, neka osobe koje predstavlja ju tisak u igri simulacije snime sastanak vijeća, a tu dokumentaciju upotrijebite u sljedećoj aktivnosti kao polazište za analizu rasprave i njenih pravila.

U pristupu temi lokalne demokracije u različitim okruženjima, sudionici mogu dobiti uvid u svoju okolinu pronalaženjem stvarnih slučajeva koje mogu dokumentirati. Njihovi se rezultati mogu izložiti u mapi ili na manjoj izložbi.

Srodna prava/daljnja područja istraživanja:

Diskriminacija, vjerske slobode, sloboda izražavanja i sloboda medija.

IZVOR:

PRILAGOĐENO IZ: SUSANNE ULRICH. 2000. ACHTUNG (+) TOLERANZ – WEGE DEMOKRATISCHER KONFLIKTLÖSUNG. VERLAG BERTELSMANN STIFTUNG.

REFERENCE

Annan A. Kofi. 2000. *We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century*. New York: United Nations. Dostupno na adresi: <http://www.un.org/millennium/sg/report/>

Democracy Coalition Project:

<http://www.demcoalition.org/html/home.html>

Fox, Jonathan. 1999. *The World Bank Inspection Panel: Will it increase the Bank's Accountability?*. Santa Cruz: University of California. Dostupno na adresi:

<http://hypatia.ss.uci.edu/brysk/Fox.html>

IDEA International: www.idea.int

Inter-Parliamentary Union: www.ipu.org

UNDP. 2002. *Human Development Report*. Oxford: Oxford University Press.

DODATNE INFORMACIJE:

Beetham David i Kevin Boyle. 1995. *Introducing Democracy: 80 Questions and Answers*. Cambridge: Polity Press.

Inoguchi Takashi, Newman Edward i Keane John. 1998. *The changing nature of democracy*. United States: United Nations University Press.

Held David. 1995. *Democracy and the global order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Oxford: Polity Press.

Keohane O. Robert i Nye S. Joseph. 2001. *Global Governance and Democratic Accountability. Paper*. Durham: Duke University. Dostupno na adresi: <http://www.poli.duke.edu/people/Faculty/docs/millpaper.pdf>

Kovach Hetty, Neligan Caroline i Benall Simon. 2003. *The Global Accountability Report 2003: Power without accountability?*. London: One

World Trust. Dostupno na adresi: http://www.wto.org/english/news_e/news03_e/gar2003_e.pdf

Nayyar Deepak i Court Julius. 2002. *Governing Globalization: Issues and Institutions*. Helsinki: UNU/WIDER.

Nye Joseph S. 2001. *Globalization's Democratic Deficit: How to make International Institutions more accountable*. Foreign Affairs (Volume 80, Issue 4). New York: Council on Foreign Relations.

Porter Tony. 2001. *The democratic deficit in the institutional arrangements for regulating global finance*. Global Governance: A Review for Multilateralism (Vol. 7, Issue 2, 2001). California: Lynne Rienner Publishers, ACUNS + UNU.

Reinalter Helmut. 2002. *Die Zukunft der Demokratie*. Innsbruck: Studien Verlag.

Resolution establishing the Inspection Panel: Resolution No.IBRD 93-10 = Resolution No.IDA 93-6

Schulte Jan Aart. 2002. *Civil Society and Democracy in Global Governance*. Global Governance: A Review for Multilateralism (Vol. 8, Issue 3, 2002). California: Lynne Rienner Publishers, ACUNS + UNU.

UNDP. 2002. *Human Development Report 2002: Deepening Democracy in a fragmented world*. New York: Oxford University Press. Dostupno na adresi: <http://hdr.undp.org/reports/global/2002/en/>

Woyke Wichard. 2000. *Handwörterbuch Internationale Politik*. Opladen: Leske + Budrich.

Bank Information Center: www.bicusa.org

Bretton Woods Project: www.brettonwoodsproject.org

Charter99: www.charter99.org

Foreign Policy in Focus: www.foreignpolicy-infocus.org

Inspection Panel of the World Bank:

www.inspectionpanel.org

One World Trust: www.oneworldtrust.org

Open Society Foundation: www.soros.org

United Nations: www.un.org

United Nations Development Programme:

www.undp.org

World Bank: www.worldbank.org

World Trade Organization: www.wto.org